

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.6.36>

ЮРИНЕЦЬ А.В.

**СУДОВІ РІШЕННЯ В СПРОЩЕНОМУ ПОЗОВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ****COURT DECISIONS IN SIMPLIFIED CLAIM PROCEEDINGS
OF CIVIL PROCEEDINGS OF UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що Цивільний процесуальний кодекс України передбачає, що захист цивільних прав відбувається, зокрема, за правилами спрощеного позовного провадження, щодо якого в юриспруденції виникають жваві дискусії. Крім того спрощене позовне провадження цивільного судочинства було також предметом дослідження в Конституційному Суді України. Все це вказує на актуальність дослідження цієї теми, а особливо в аспекті законності судових рішень, ухвалених в порядку спрощеного позовного провадження. Метою наукової статті є розкриття змісту та видів судових рішень в спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства України. В науковій статті розкрито зміст поняття «спрощене позовне провадження», вказано на юридичну природу спрощеного позовного провадження як спрощеної форми захисту цивільних прав в цивільному судочинстві України. Акцентовано увагу судових рішеннях спрощеного позовного провадження. Метою наукової статті є розкриття змісту та видів судових рішень в спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства України. Доведено, що Цивільний процесуальний кодекс України закріплює три види проваджень в цивільному судочинстві: наказне провадження, окреме провадження та позовне провадження (загальне та спрощене), які мають особливості, межі та порядок застосування, визначений цим Кодексом. Для кожного із цих проваджень Кодекс передбачає прийняття судового рішення. Відтак, видами судових рішень в спрощеному позовному провадженні є ухвала та рішення суду. Встановлено, що судові рішення в спрощеному позовному провадженні – це акт судової гілки влади (правосуддя), який ухвалюється на підставі матеріальних та процесуальних норм національного законодавства України, не містить норм права, на нього не поширюється дія Закону України «Про правотворчу діяльність», набуває чинності в строки та в порядку, визначеному Цивільним процесуальним кодексом України, у разі набрання законної сили є обов'язковим для виконання для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб та підлягає виконанню на всій території України. Ми підтримуємо думку науковців в частині того, що Цивільний процесуальний кодекс України потребує змін щодо удосконалення порядку розгляду цивільних справ в позовному провадженні.

Ключові слова: суд, судові рішення, цивільний процес, захист прав людини, позовне провадження, ухвала суду, рішення суду.

The relevance of the article lies in the fact that the Civil Procedure Code of Ukraine provides that the protection of civil rights occurs, in particular, under the rules of simplified claim proceedings, regarding which lively discussions arise in jurisprudence. In addition, simplified claim proceedings in civil proceedings were also the subject of research in the Constitutional Court of Ukraine. All this indicates the relevance of research on this topic, especially in terms of the legality of court decisions adopted in the order of simplified claim proceedings. The purpose of the scientific article is to disclose the content and types of court decisions in simplified claim proceedings in civil proceedings in Ukraine. The scientific article reveals the content of the concept

of "simplified claim proceedings", indicates the legal nature of simplified claim proceedings as a simplified form of protection of civil rights in civil proceedings of Ukraine. The focus is on court decisions in simplified claim proceedings. The purpose of the scientific article is to reveal the content and types of court decisions in simplified claim proceedings of civil proceedings of Ukraine. It is proven that the Civil Procedure Code of Ukraine establishes three types of proceedings in civil proceedings: injunctive proceedings, separate proceedings and claim proceedings (general and simplified), which have the features, limits and procedure for application determined by this Code. For each of these proceedings, the Code provides for the adoption of a court decision. Therefore, the types of court decisions in simplified claim proceedings are a court ruling and a court decision. It has been established that a court decision in simplified claim proceedings is an act of the judicial branch of government (justice), which is adopted on the basis of the substantive and procedural norms of the national legislation of Ukraine, does not contain legal norms, is not subject to the Law of Ukraine "On Law-Making Activity", enters into force within the time limits and in the manner determined by the Civil Procedure Code of Ukraine, in the event of entry into force it is mandatory for all state authorities and local self-government bodies, individuals and legal entities and is subject to execution throughout the territory of Ukraine. We support the opinion of scientists that the Civil Procedure Code of Ukraine requires changes to improve the procedure for considering civil cases in claim proceedings.

Key words: *court, court decisions, civil process, protection of human rights, claim proceedings, court ruling, court decision.*

Актуальність теми. Згідно із частиною другою ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження [1]. Тобто Кодекс передбачає, що захист цивільних прав відбувається, зокрема, за правилами спрощеного позовного провадження, щодо якого в юриспруденції виникають жваві дискусії. Крім того спрощене позовне провадження цивільного судочинства було також предметом дослідження в Конституційному Суді України. Все це вказує на актуальність дослідження цієї теми, а особливо в аспекті законності судових рішень, ухвалених в порядку спрощеного позовного провадження.

Стан опрацювання проблеми. Тема позовного провадження в цивільному судочинстві не є новою для науки, відтак вона досліджується в наукових роботах, наприклад, В. Баранкової, С. Бичкової, В. Бобрика, С. Васильєва, К. Гусарова, О. Грабовської, А. Дикої, І. Жукевича, О. Захарової, І. Ізарової, О. Кармази, В. Комарова, О. Короєда, Л. Лічмана, Д. Луспеника, В. Тertiшнікова, Г. Тимченка, О. Ткачука, О. Угриновської, С. Фурси, Є. Харитонова та ін.

Метою наукової статті є розкриття змісту та видів судових рішень в спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства України.

Виклад матеріалу. Відповідно до ст. 258 ЦПК судовими рішеннями є: 1) ухвали; 2) рішення; 3) постанови; 4) судові накази. ЦПК не містить окремої статті чи розділу, як наприклад щодо судового наказу ст. 160 та інші в Розділі II «Наказне провадження» ЦПК, щодо судових рішень, постановлених в спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства. Відтак розкриття змісту поняття «судове рішення в спрощеному позовному провадженні», а також видів судових рішень відбуватиметься на основі матеріалів судової практики, науково-практичного аналізу норм ЦПК та юридичної літератури.

Слід зазначити, що спрощене позовне провадження є альтернативним наказовому провадженню, такий висновок слідує із норм ЦПК.

ЦПК не розкриває змісту поняття «спрощене позовне провадження». Разом з тим, в ст. 19 ЦПК зазначається, що спрощене позовне провадження призначене для розгляду: 1) малозначних справ; 2) справ, що виникають з трудових відносин; 3) справ про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд; 4) справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

В частині шостій ст. 19 ЦПК розкривається зміст поняття «малозначні справи». Отже, станом 1 січня 2024 року для цілей цього Кодексу малозначними справами є: 1) справи незначної

складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) справи про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, якщо такі вимоги не пов'язані із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства); 3) справи про розірвання шлюбу. Разом з тим, пункт 1 частини шостої ст. 19 Кодексу визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-р(П)/2023 від 22.11.2023 (йдеться про справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Крім того, пункт 5 частини шостої статті 19 визнано також таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-р(П)/2023 від 22.11.2023 (йдеться про справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

Тобто, йдеться про категорію цивільних справ «не складні», оскільки ця ж стаття ЦПК вказує на те, що загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні (частина п'ята ст. 19 ЦПК).

В юриспруденції слушно доводиться, що запровадження інституту спрощеного провадження у судову систему України є результатом запозичення позитивного досвіду європейських країн, яке повинно сприяти підвищенню ефективності правосуддя, а саме: швидкому розгляду цивільної справи, зменшенню судових витрат сторін, пов'язаних із розглядом справи, зменшенню робочого навантаження на суддів [2]. Складно заперечити Сакарі Н.Ю. в тому, що спрощене позовне провадження є одним з порядків розгляду деяких справ позовного провадження, що має певні особливості порівняно з загальним позовним провадженням, пов'язані виключення з цивільної процесуальної форми окремих судових процедур та процесуальних дій. Його запровадження, за загальним правилом, не призводить до порушення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ [3]. Васильєва-Шаламова Ж. В. не безпідставно доводить, що спрощене позовне провадження – це скорочена процесуальна форма розгляду цивільних справ у позовному провадженні, яка спрямована на виконання завдань та досягнення мети цивільного судочинства щодо розгляду та вирішення передбачених ЦПК України категорій цивільних справ за спрощеною процедурою, та характеризується коротким строком розгляду справи переважно у письмовій формі, однак може бути також з повідомленням (викликом) сторін [4].

Крім того, ми підтримуємо висновок науковців, які довели, що характерними ознаками спрощеного провадження є: похідний (derivativний) характер стосовно звичайної позовної процесуальної форми; змінена цивільна процесуальна форма відносно ординарної цивільної процесуальної форми; більша доступність та підвищена ефективність спрощених процедур; альтернативність застосування спрощених процедур; обмеженість або не використання деяких принципів цивільного судочинства по відношенню до спрощених процедур; особливі правила доказування у спрощених процедурах; усічений склад цивільних процесуальних дій, які здійснюються під час спрощених процедур; прискорений характер розгляду і вирішення справ у порядку спрощених процедур (темпоральний чинник); особлива форма та зміст судового рішення, що приймається за результатами розгляду справи у порядку спрощених процедур та специфічна форма оскарження таких рішень [5].

Відповідно до ст. 258 ЦПК видами судових рішень є: 1) ухвали; 2) рішення; 3) постанови; 4) судові накази. Відтак виникає логічне запитання, які види судових рішень ухвалюються судом в спрощеному позовному провадженні? Відповідь на це запитання можна надати лише узагальнивши норми ЦПК.

Згідно із частиною другою ст. 258 ЦПК процедурні питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал.

У зв'язку з цим зазначимо, що процедурні питання, які стосуються цивільної справи в спрощеному позовному провадженні, вирішуються судом в постановленій ухвалі. Так, наприклад, частиною п'ятою ст. 274 ЦПК встановлено, що суд відмовляє у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановляє ухвалу про розгляд справи за правилами

загального позовного провадження, якщо після прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміни предмета позову відповідна справа не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження. В ст. 277 ЦПК також чітко передбачено, що питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі.

Отже одним із видів судових рішень, які постановляються в спрощеному позовному провадженні, є ухвали суду.

Так, наприклад, в Ухвалі про відкриття спрощеного провадження у справі № 710/565/19 від 06.06.2019 року зазначено, що справа підпадає під ознаки малозначної справи та не віднесе-на до категорії справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження. Обставини справи, що згідно частини третьої статті 274 ЦПК України, мають значення для вирішення питання про можливість розгляду справи в порядку спрощеного провадження, свідчать про наявність підстав для розгляду цієї справи в спрощеному порядку. Згідно ч.1 ст. 277 ЦПК України, питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі [6].

Ще одним прикладом може бути Ухвала про залишення позову без руху у справі № 676/1550/19 від 14 березня 2019 року, в якій зазначено, що ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_3 про надання дозволу на тимчасовий виїзд неповнолітньої дитини за межі України без згоди батька виключення відомостей про батька з актового запису про народження дитини. Подана позовна заява не відповідає вимогам встановленим ст.175 ЦПК України, а саме: позовна заява не містить відомостей щодо наявності оригіналів документів, копії яких додані до позовної заяви. Крім того, позовна заява не містить відомостей щодо того, чи стягуються аліменти з відповідача на утримання малолітньої Олександри, чи має місце ухилення останнім від примусового стягнення аліментів на утримання дитини; чи існує заборгованість по сплаті аліментів, якщо так, то за який період. Позовна заява не містить посилань на докази відмови позивачу у виїзді неповнолітньої Олександри разом з нею за межі України, не вказано ким відмовлено, не додано відповідних письмових доказів, а відтак існує сумнів у наявності спору. Позивачем не конкретизовано позовних вимог, не вказано на який період необхідно надати дозвіл на виїзд дитини за кордон, не вказано куди саме (у яку країну). За таких обставин позовну заяву слід залишити без руху. Зазначені недоліки повинні бути усунені позивачем шляхом подання уточненої позовної заяви з зазначенням в ній інформації, відсутньої в позовній заяві та документів, не доданих до первісного позову. Керуючись ч.1 ст. 185 ЦПК України, – суд ухвалив позовну заяву ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про надання дозволу на тимчасовий виїзд неповнолітньої дитини за межі України без згоди батька залишити без руху [7].

Звертаємо увагу на те, що судді переважно вказують в назві ухвали, які саме процедурні питання розглядаються, відтак назва ухвали, є зокрема такою: «Ухвала про відкриття спрощеного провадження у справі», «Ухвала про залишення позову без руху» тощо. Разом з тим, в судовій практиці зустрічаються також назви ухвал, які не вказують на процедурні питання, що розглядаються, тому ухвала має назву «Ухвала». Як приклад, Ухвала у справі № 756/2683/19 від 27.02.2019 року, в якій постановлено, що Позовну заяву ОСОБА_1 (ІНФОРМАЦІЯ_1, РНОКПП НОМЕР_2, адреса місця реєстрації: АДРЕСА_3) до ОСОБА_2 (ІНФОРМАЦІЯ_2, РНОКПП НОМЕР_1, адреса місця реєстрації: АДРЕСА_2) про надання дозволу на тимчасовий виїзд дітей за кордон без згоди та супроводу матері і визначення місця проживання дітей – повернути позивачу [8].

У зв'язку з цим зазначимо, що ЦПК не містить норми, які б передбачали вимоги на назви судових рішень загалом та ухвал зокрема.

Відповідно до ст. 259 ЦПК ухвали суду, які оформлюються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті, інші ухвали суд може постановити, не виходячи до нарадчої кімнати. Ухвали суду, постановлені окремим документом, підписуються суддею (суддями) і приєднуються до справи. Ухвали, постановлені судом, не виходячи до нарадчої кімнати, заносяться до протоколу судового засідання. Зміст ухвали суду має відповідати вимогам ст. 260 ЦПК. Як правило, ухвала набирає законної сили негайно після її проголошення, якщо інше не передбачено цим Кодексом (ст. 261 ЦПК).

Слід також вказати на те, що згідно із ст. 279 ЦПК розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, визначеними у цій главі. Відповідно до частини третьої ст. 258 ЦПК розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду.

Порядок ухвалення судових рішень, а також вимоги до рішення суду містяться ЦПК. Так, наприклад, ст. 264 ЦПК визначено питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення суду, в ст. 265 ЦПК йдеться про зміст рішення суду тощо.

Так, наприклад, ст. 259 ЦПК передбачено, що суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду. Рішення приймаються, складаються і підписуються в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу. Виправлення в рішеннях і ухвалах повинні бути застережені перед підписом судді. Усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах. Судові рішення викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, у порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів), та оприлюднюються в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів). На судові рішення, викладене в електронній формі, накладається кваліфікований електронний підпис судді (у разі колегіального розгляду – кваліфіковані електронні підписи всіх суддів, що входять до складу колегії).

Як приклад постановлення рішення у цивільній справі, яка розглядалася в спрощеному позовному провадженні, можливо навести Рішення у справі № 592/18717/18 від 04 березня 2019 року, відповідно до якого ухвалено у задоволенні позову ОСОБА_1, ІНФОРМАЦІЯ_9, мешканки АДРЕСА_3, яка діє через свого представника ОСОБА_2, мешканку АДРЕСА_2, до ОСОБА_3, зареєстрованого за адресою: АДРЕСА_4 треті особи: Служба у справах дітей Сумської міської ради, юридична адреса: 40013, м. Суми, вул. Горького, 21, Служба у справах дітей Білопільської районної державної адміністрації Сумської області, юридична адреса: 41800, Сумська область, м. Білопілья, вул. Старопутівська, 25 про надання дозволу на виїзд дитини за кордон на постійне проживання та надання дозволу на отримання громадянства Республіки Білорусь без згоди батька відмовити [9].

В ст. 18 ЦПК містяться норми щодо обов'язковості судових рішень. Зокрема передбачено, що судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом.

Слід також зазначити, що рішення суду має подвійну юридичну природу, оскільки є актом правосуддя та виконавчим документом, вимоги до якого встановлені в Законі України «Про виконавче провадження».

Узагальнюючи вище викладене, зазначимо, що в спрощеному позовному провадженні судовими рішеннями як актами реалізації судової влади є ухвали та рішення суду, які ухвалюються в порядку, в спосіб та в межах, визначених ЦПК. Ухвали та рішення суду як акти судової влади, повинні відповідати критерію «якості», який обговорюється широко на міжнародному рівні та національному рівнях, а також бути законними, обґрунтованими та вмотивованими. Зокрема про якість судових рішень йдеться у Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про якість судових рішень. В пункті 31 цього Висновку зазначено, що щоб мати ознаки високої якості, судові рішення повинні сприйматися сторонами по справі та суспільством у цілому як результат правильного застосування юридичних норм, справедливого судового процесу та належної оцінки фактів, а також як таке, що може бути ефективно виконаним. Лише в цьому випадку сторони будуть упевнені, що їхню справу було розглянуто й вирішено належним чином, а громадськість сприйме ухвалене рішення як фактор відновлення суспільної злагоди [10].

Висновки. ЦПК закріплює три види проваджень в цивільному судочинстві: наказне провадження, окреме провадження та позовне провадження (загальне та спрощене), які мають особливості, межі та порядок застосування, визначений цим Кодексом. Для кожного із цих проваджень ЦПК передбачає прийняття судового рішення. Відтак, видами судових рішень в спрощеному позовному провадженні є ухвала та рішення суду.

Судове рішення в спрощеному позовному провадженні – це акт судової гілки влади (правосуддя), який ухвалюється на підставі матеріальних та процесуальних норм національного законодавства України, не містить норм права, на нього не поширюється дія Закону України «Про

правотворчу діяльність», набуває чинності в строки та в порядку, визначеному ЦПК, у разі набрання законної сили є обов'язковим для виконання для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб та підлягає виконанню на всій території України.

Ми підтримуємо думку науковців в частині того, що ЦПК потребує змін щодо удосконалення порядку розгляду цивільних справ в позовному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Законодавчі акти України, використані в цій статті, взяті з Офіційного вебпорталу парламенту України. Законодавство України. <https://rada.gov.ua>
2. Коломієць Я.Л., Комісарова Д.О., Сиротенко Я.В. Спрошене провадження: особливості та порядок розгляду справ. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 11. С 188-192.
3. Сакара Н.Ю. Спрошене позовне провадження як новела цивільного процесуального права. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2018. С. 202-205.
4. Васильєва-Шаламова Ж.В., Лисак О.О. Поняття та характерні ознаки спрошеного провадження як вид процесуального провадження. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 110-114.
5. Васильєва-Шаламова Ж.В., Лисак О.О. Поняття та характерні ознаки спрошеного провадження як вид процесуального провадження. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 110-114.
6. Ухвала про відкриття спрошеного провадження у справі № №710/565/19 від 06.06.2019 року. <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/82232156>
7. Ухвала про залишення позову без руху у справі № 676/1550/19 від 14 березня 2019 року. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80436992>
8. Ухвала у справі № 756/2683/19 від 27.02.2019 року. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80142930>
9. Рішення у справі № 592/18717/18 від 04 березня 2019 року. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80433654>
10. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про якість судових рішень. м. Страсбург, 18 грудня 2008 року. <https://rm.coe.int/opinion-n-11-2008-on-the-quality-of-judicial-decisions-/16806a1fbc>